

8 de maig del 2007

## COMUNICAT DE LONDRES

**Cap a l'Espai Europeu d'Educació Superior: responent als reptes d'un món globalitzat.**

### I. Prefaci.

1.1 Els ministres responsables de l'Educació Superior dels països que participen en el Procés de Bolonya, ens hem reunit a Londres per a verificar els progressos des de la reunió celebrada en Bergen en 2005.

1.2 D'acord amb els criteris acordats perquè un país s'incorpore com a membre, donem la benvinguda a la República de Montenegro al Procés de Bolonya.

1.3 Els avanços dels dos últims anys ens han acostat significativament a la materialització de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Sobre la base del nostre ric i variat patrimoni cultural europeu estem desenvolupant un EEES basat en l'autonomia institucional, la llibertat acadèmica, la igualtat d'oportunitats i els principis democràtics, la qual cosa facilitarà la mobilitat, augmentarà l'empleabilitat i enfortirà l'atractiu i la competitivitat d'Europa. Mirant cap al futur, hem d'admetre que, en un món en transformació, hi haurà una necessitat permanent d'adaptació dels nostres sistemes d'educació superior, per a garantir que l'EEES mantinga la competitivitat i responga amb eficàcia als reptes de la globalització. A curt termini, apreciem en la seua justa mesura que dur a terme les reformes de Bolonya constitueix una tasca transcendent i estimem el suport i el compromís permanent de tots els participants en el procés. Agraïm la contribució dels grups de treball i de discussió que han contribuït als avanços aconseguits. Acordem continuar treballant conjuntament, ajudant-nos mútuament i fomentant l'intercanvi de bones pràctiques.

1.4 Reiterem el nostre compromís d'augmentar la compatibilitat i la comparabilitat dels nostres sistemes d'educació superior, alhora que respectem la seua diversitat. Reconeixem l'important paper exercit per les Institucions d'Educació Superior (IES) en el desenvolupament de les nostres societats, fundat en les seues tradicions com a centres d'ensenyament i d'investigació, en la seua creativitat i en la transferència de coneixement, així com el seu paper essencial en la definició i transmissió dels valors sobre els quals s'han construït les nostres societats. El nostre propòsit consisteix a garantir que les nostres IES disposen dels recursos necessaris per a complir amb totes

les seues funcions. Aquestes funcions inclouen: la preparació dels estudiants com a ciutadans actius en una societat democràtica; la preparació dels estudiants per al seu futur professional i capacitar-los per al seu desenvolupament personal; la creació i conservació d'una extensa base de coneixement avançat; i el foment de la investigació i la innovació.

1.5 Per tant, destaquem la importància d'institucions sòlides, que siguen diverses, finançades adequadament, autònomes i responsables. Els principis de no discriminació i accés equitatiu han de ser promoguts i respectats en tot l'EEES. Ens comprometem en la defensa d'aquests principis i garantim que ni els estudiants ni el personal patiran discriminació de cap tipus.

## **II. Avanços cap a l'EEES.**

El nostre informe de balanç de la situació, junt amb els informes *Tendències V* de l'EUA (Associació d'universitats europees), *Bolonya des de la perspectiva dels estudiants* de l'ESIB (Consell d'estudiants europeus) i *Sobre l'estructura de l'Educació Superior a Europa* d'Eurydice, confirmen que en conjunt s'han produït avanços positius durant els dos últims anys. Hi ha una consciència creixent respecte a què un resultat significatiu del procés consistirà en una transició cap a una educació superior centrada en els estudiants, i no en una educació centrada en el professor. Continuarem abonant aquest important canvi d'enfocament.

### **Mobilitat.**

2.2 La mobilitat de professors, del PAS, dels estudiants i titulats és un dels elements centrals del Procés de Bolonya, creant oportunitats per al creixement personal, estimulant la cooperació internacional entre individus i institucions, augmentant la qualitat de l'educació superior i la investigació, i donant solidesa a la dimensió europea.

2.3 Des de 1999 s'han produït avanços, però encara romanen molts reptes. Entre els obstacles a la mobilitat juguen un paper important qüestions relacionades amb la immigració, el reconeixement de títols i diplomes, els incentius econòmics insuficients o les disposicions rígides sobre jubilació. Acceptem la responsabilitat de cada govern per a facilitar l'entrega de visats i permisos de residència i treball (en la forma que siga oportuna). Allí on aquestes mesures queden fora de les nostres competències com a

ministres d'educació superior, ens comprometem a treballar en el si dels nostres governs per a aconseguir avanços decisius en aquesta àrea. En l'àmbit nacional treballarem per a posar en marxa procediments i eines de reconeixement, així com estudiar mecanismes per a incentivar la mobilitat tant del personal com dels estudiants. Açò inclou encoratjar un increment significatiu dels programes conjunts i crear plans d'estudi flexibles, així com instar a les nostres institucions a què augmenten la seua responsabilitat respecte a la mobilitat de professors, del PAS i dels estudiants, i que aquesta siga més equilibrada entre els països al llarg de tot l'EEES.

### **Estructura dels estudis.**

2.4 S'han fet avanços significatius en els nivells estatal i institucional quant a l'objectiu de crear un EEES basat en un sistema d'estudis de tres cicles. El nombre d'estudiants matriculats en cursos dels dos primers cicles ha augmentat considerablement i s'han reduït les barreres estructurals entre els distints cicles. De la mateixa manera s'ha produït un increment dels programes de doctorat estructurats. Destaquem la importància de la reforma dels plans d'estudi enfocats a qualificacions més apropiades tant per a les necessitats del mercat laboral com per a estudis posteriors. En el futur els esforços haurien de concentrar-se a eliminar les barreres a l'accés i a la progressió entre cicles, així com en una implementació adequada dels ECTS basats en els resultats de l'aprenentatge i en la càrrega de treball de l'estudiant. Remarquem la importància de millorar l'empleabilitat dels titulats, alhora que cridem l'atenció sobre la necessitat d'intensificar l'arreglació de dades sobre aquest tema.

### **Reconeixement.**

2.5 El correcte reconeixement de les qualificacions en l'educació superior, de períodes d'estudi i aprenentatge previ, incloent l'aprenentatge informal i no formal, són components essencials de l'EEES, tant internament com en un context global. Titulacions fàcilment comprensibles i comparables, així com informació accessible sobre els sistemes educatius i els marcs de qualificacions, són requisits per a la mobilitat dels ciutadans i per a garantir de manera permanent l'atractiu i la competitivitat de l'EEES. Encara que estem satisfets que 38 membres del Procés de Bolonya, incloent Montenegro, hagen ratificat la Convenció del Consell d'Europa/UNESCO sobre el reconeixement de qualificacions de l'educació superior en la regió europea (Convenció de

Lisboa sobre Reconeixement, LRC], recomanem encaridament a la resta de membres a què ho consideren una qüestió prioritària.

2.6 S'han produït avanços en la posada en marxa de la Convenció de Lisboa sobre Reconeixement, en els crèdits ECTS i suplements al títol, però la gamma d'enfocaments nacionals i institucionals al tema del reconeixement de títols requereix major uniformitat i coherència. Per a millorar les pràctiques de reconeixement demanem al Grup de Seguiment de Bolonya (*Bologna Follow Up Group*, BFUG) que es permeta a les xarxes ENIC/NARIC analitzar els plans nacionals i difondre bones pràctiques.

### **Marc de qualificacions.**

2.7 Els marcs de qualificacions són instruments fonamentals per a aconseguir la comparabilitat i la transparència dins de l'EEES, així com per a facilitar el transvasament d'estudiants dins i entre els sistemes d'educació superior. Aquests marcs també haurien de contribuir a que les institucions d'educació superior desenvolupen mòduls i programes d'estudis basats en els resultats de l'aprenentatge i en crèdits i a millorar el reconeixement de les qualificacions, així com tot tipus d'aprenentatges anteriors.

2.8 Percebem que s'han produït alguns avanços inicials quant a la posada en marxa de marcs nacionals de qualificacions, però es necessita un esforç molt major. Ens comprometem a posar en pràctica per complet aquests marcs nacionals de qualificacions, acreditats pel model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, l'any 2010. Reconeixem que açò és un desafiament i sol·licitem al Consell d'Europa suport per a compartir les experiències en l'elaboració dels marcs nacionals de qualificacions. Destaquem que els marcs de qualificacions haurien de ser dissenyats per a estimular una major mobilitat dels estudiants i el professorat, i per a millorar l'empleabilitat.

2.9 Estem satisfets que aquests marcs nacionals de qualificacions, compatibles amb el model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, seran també compatibles amb la proposta de la Comissió Europea sobre el Marc Europeu de Qualificacions per a l'Aprenentatge al Llarg de la Vida.

2.10 Contemplem el model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, acordat en Bergen, com un element clau en el foment de l'educació superior europea en un context global.

## **Aprenentatge al llarg de la vida.**

2.11 L'informe del balanç de situació mostra que en la major part dels països hi ha elements d'aprenentatge flexible, però és necessari el desenvolupament sistemàtic d'itineraris d'aprenentatge més flexibles encara, per a abonar l'aprenentatge permanent des d'etapes més primerenques. Per tant, sol·licitem al Grup de Seguiment de Bolonya que augmente l'intercanvi de bones pràctiques i que treballi per a fomentar la comprensió del paper que l'educació superior exerceix en la formació al llarg de la vida. Només en molt pocs països de l'EEES es pot dir que està ben desenvolupat el reconeixement d'aprenentatges previs per a l'accés i l'obtenció de crèdits. Treballant en cooperació amb les xarxes ENIC/NARIC, invitem al Grup de Seguiment de Bolonya a que elabore propostes per a millorar el reconeixement de l'aprenentatge previ dins de l'educació superior.

## **Certificació de la qualitat i el Registre europeu d'Agències de Qualitat.**

2.12 Els Criteris i Directrius per a la Certificació de la Qualitat en l'EEES (ESG) adoptats en Bergen han constituït un poderós element dinamitzador del canvi en el camp de la garantia de la qualitat. Tots els països han començat a posar-los en pràctica i alguns han realitzat progressos considerables. En concret, la certificació externa de la qualitat està molt més desenvolupada. La participació dels estudiants ha augmentat des de 2005 a tots els nivells, tot i que encara és necessària una certa millora. Atés que la responsabilitat principal respecte a la qualitat resideix en les pròpies institucions d'educació superior, aquestes haurien de continuar enfortint els seus sistemes de millora de la qualitat. Reconeixem els avanços realitzats respecte al reconeixement mutu de l'acreditació i les decisions de millora de la qualitat, i animem que continue la cooperació internacional entre les agències de certificació de la qualitat.

2.13 El primer Fòrum Europeu de Certificació de la Qualitat, organitzat conjuntament per EUA, ENQA, EURASHE i ESIB (el Grup E4) en 2006, va proporcionar l'oportunitat per a tractar les millores europees en certificació de la qualitat. Animem a aquestes quatre organitzacions perquè continuïn amb l'organització d'aquests fòrums amb periodicitat anual, a fi d'ajudar a compartir les bones pràctiques i contribuir a la millora contínua de la qualitat en l'EEES.

2.14 Agraïm al Grup E4 la seua resposta a la nostra petició d'analitzar els detalls necessaris per a l'establiment d'un Registre Europeu d'Agències Certificadores de

Qualitat de l'Ensenyament Superior. El propòsit d'aquest registre consisteix a facilitar a tots els implicats i al públic en general l'accés lliure a informació objectiva sobre les agències de qualitat que treballen d'acord amb les directrius de l'ESG. Açò reforçarà la confiança en l'àmbit de l'educació superior en l'EEES i inclús en altres regions i facilitarà el mutu reconeixement de les certificacions de qualitat i de les decisions d'acreditació. Ens congratulem de l'establiment del registre per part del Grup E4, treballant en col·laboració, sobre les bases del model operatiu proposat. El registre ha de ser voluntari, autosuficient econòmicament, independent i transparent. Les sol·licituds d'inclusió en el registre han de ser avaluades en funció d'una conformitat substancial amb els criteris i directrius establits [ESG], que es manifeste per mitjà d'un procés de revisió independent aprovat per les autoritats nacionals, allí on aquesta aprovació siga exigida per aquestes autoritats. Sol·licitem al Grup E4 que ens informe periòdicament dels avanços a través del Grup de Seguiment de Bolonya i que en el termini de dos anys des que siga operatiu, el registre siga objecte d'avaluació externa, tenint en compte els punts de vista de tots els interessats.

#### **Doctorands.**

2.15 L'acostament entre l'EEES i l'Àrea Europea d'Investigació continua sent un objectiu important. Reconeixem el valor del desenvolupament i manteniment d'una àmplia varietat de programes de doctorat lligats al model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, alhora que s'evita una regulació excessiva. Al mateix temps, comprenem que reforçar la reglamentació sobre el tercer cicle i millorar l'estatus, les perspectives professionals i el finançament dels investigadors que inicien les seues carreres són requisits essencials per a aconseguir els objectius europeus d'enfortir la capacitat investigadora i potenciar la qualitat i la competitivitat de l'educació superior europea.

2.16 Per tant, invitem a les nostres institucions d'educació superior a què redoblen els seus esforços per a integrar els programes de doctorat en les polítiques i estratègies institucionals, i que desenvolupen itineraris professionals adequats i oferisquen oportunitats als seus doctorands i investigadors novells.

2.17 Invitem a l'Associació d'Universitats Europees a què continue recolzant l'intercanvi d'experiències entre les institucions d'educació superior que compreguen des dels programes de doctorat innovadors, que estan sorgint per tot Europa, fins a altres temes crucials com a requisits d'accés, processos de supervisió i avaluació transparents, el

desenvolupament de destreses transferibles i mètodes per a millorar la inserció laboral. Buscarem oportunitats per a estimular un major intercanvi d'informació sobre finançament i altres temes entre els nostres Governos així com altres entitats que financen la investigació.

### **Dimensió social.**

2.18 L'educació superior hauria de jugar un paper essencial en la promoció de la cohesió social, en la reducció de les desigualtats i en l'elevació del nivell del coneixement, destreses i competències al si de la societat. Les polítiques d'educació superior haurien d'enfocar-se a maximitzar el potencial de les persones quant al seu desenvolupament personal i la seua contribució a una societat sostenible, democràtica i basada en el coneixement. Compartim l'aspiració social de què el conjunt d'estudiants que ingressen, participen i culminen l'educació superior en tots els seus nivells hauria de reflectir la diversitat dels nostres pobles. Reafirmem la importància que els estudiants puguin completar els seus estudis sense obstacles relacionats amb la seua situació socioeconòmica. Per tant, continuarem amb els nostres esforços per a facilitar serveis adequats als estudiants, crear itineraris d'aprenentatge més flexibles, tant per a accedir com una vegada dins de l'educació superior, i ampliar la participació a tots els nivells sobre la base de la igualtat d'oportunitats.

### **L'EEES en un context global.**

2.19 Ens complau que en moltes parts del món les reformes de Bolonya hagen suscitat un interès considerable i hagen fomentat el debat entre els europeus i els seus col·legues internacionals sobre una àmplia gamma de temes. Aquests temes inclouen el reconeixement de qualificacions, els beneficis de la cooperació basada en la igualtat entre les parts, la mútua confiança i comprensió i els valors fonamentals del Procés de Bolonya. D'altra banda, reconeixem els esforços realitzats per alguns països en altres regions del món per a acostar els seus sistemes d'educació superior als principis del marc general de Bolonya.

2.20 Adoptem l'estratègia "L'EEES en un escenari global" i treballarem en les àrees fonamentals: millora de la informació sobre l'EEES, foment de l'atractiu i la competitivitat de l'EEES, enfortiment de la cooperació basada en la igualtat de les parts, intensificació del diàleg sobre les polítiques a desenvolupar, i millora del reconeixement de les qualificacions. Aquesta estratègia hauria de contemplar-se en relació amb les *Guies per*

*a promouvoir la qualitat en l'educació superior per damunt de les fronteres,*  
desenvolupades per UNESCO/OCDE.

### **III. Prioritats per al 2009.**

3.1 De cara als dos pròxims anys acordem centrar-nos en la culminació de les Línies d'Acció aprovades, incloent les prioritats permanents del sistema de graus de tres cicles, la garantia de qualitat i el reconeixement dels títols i altres períodes d'estudi. Ens centrarem particularment en les següents àrees d'acció:

#### **Mobilitat.**

3.2 En els informes nacionals que es prepararan en 2009 hauran d'incloure's les mesures preses en cada país per a promoure la mobilitat dels estudiants i el personal, així com accions per a avaluar-la en el futur. Ens centrarem en els principals reptes de cada país mencionats al paràgraf 2.3. Així mateix acordem la creació d'una xarxa d'experts nacionals a fi de compartir informació i contribuir a identificar i superar els obstacles contraris a la "portabilitat" de beques i ajudes.

#### **Dimensió social.**

3.3 De la mateixa manera els informes contindran informació sobre les estratègies i polítiques nacionals per a la dimensió social, incloses accions i mesures per a avaluar la seua eficàcia. Invitem a tots els implicats a participar i recolzar aquestes tasques en cada país.

#### **Recopilació de dades.**

3.4 Reconeixem que és necessari millorar la disponibilitat de dades tant sobre la mobilitat com sobre la dimensió social en tots els països participants en el Procés de Bolonya. En conseqüència, sol·licitem a la Comissió Europea (*Eurostat*), junt amb *Eurostudent*, que estableixen dades i indicadors comparables i contrastats que permeten mesurar els avanços realitzats per tal d'assolir els objectius globals de la dimensió social i la mobilitat en tots els països de Bolonya. Aquestes dades haurien d'incloure la igualtat de participació en l'educació superior així com l'empleabilitat dels titulats. Aquesta tasca hauria de realitzar-se en col·laboració amb el Grup de Seguiment de Bolonya de manera que siga possible presentar un informe al respecte en la Cimera Ministerial de 2009.



## **Empleabilitat.**

3.5 De manera complementària a la introducció del sistema d'estudis de tres cicles, demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que estudie fil per randa com incrementar l'empleabilitat en cadascú del tres cicles així com en el context de l'aprenentatge al llarg de la vida. Per a això, serà necessària la implicació responsable de tots els interessats. Els governs i les institucions d'educació superior necessitaran una major comunicació amb els ocupadors i altres implicats com a base fonamental per a les seues reformes. Treballarem, en la mesura de les nostres competències, dins dels nostres governs perquè les ocupacions i la carrera professional en la funció pública siga totalment compatible amb el nou sistema de titulacions. Instem a les institucions a establir llaços estrets i cooperar amb els ocupadors en el procés d'innovació dels estudis basat en els resultats de l'aprenentatge.

## **L'EEES en un context global.**

3.6 Sol·licitem al Grup de Seguiment de Bolonya que ens informe en 2009 sobre els progressos globals en aquests temes a nivell europeu, estatal i institucional. Tots els implicats exerceixen un paper en aquestes qüestions en funció de les seues responsabilitats. A l'informar sobre l'execució de l'estratègia per a l'EEES en un context global, el Grup de Seguiment de Bolonya haurà de tindre en compte dos prioritats específiques. En primer lloc, millorar la informació disponible sobre l'EEES, perfeccionant el lloc web del Secretariat de Bolonya i el Manual de Bolonya de l'Associació d'Universitats Europees; en segon lloc, millorant el reconeixement de les qualificacions. Fem un crida a les institucions d'educació superior, als centres ENIC/NARIC i a altres autoritats competents en el reconeixement de qualificacions dins de l'EEES, a valorar les qualificacions d'altres zones del món amb la mateixa amplitud de mires que esperarien rebre al ser valorades les qualificacions europees en la resta del món, així com basar aquest reconeixement en els principis de la LRC.

## **Balanç.**

3.7 Demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que continue amb el procés de balanç, basant-se en informes nacionals, preparat per a la Cimera Ministerial de 2009. Esperem un major desenvolupament de l'anàlisi qualitativa, especialment en relació amb la mobilitat, el Procés de Bolonya en un context global, i sobre els aspectes socials. El balanç ha de continuar incloent el sistema de titulacions i l'empleabilitat dels titulats, el

reconeixement de titulacions i períodes d'estudi, i l'execució de tots els aspectes que garantisquen la qualitat d'acord amb l'ESG. Amb la perspectiva d'un aprenentatge centrat en l'estudiant i basat en els resultats d'aprenentatge, els nous punts d'atenció haurien d'enfocar-se de manera integral cap als marcs nacionals de qualificacions, els crèdits i els resultats de l'aprenentatge, la formació al llarg de la vida i el reconeixement de la formació prèvia a l'educació superior.

#### **IV. Mirant cap al 2010 i més enllà.**

4.1 Alhora que l'EEES continua desenvolupant-se i responent als reptes de la globalització, preveiem que la necessitat de col·laboració entre tots els països membres continuarà sent necessària després de 2010.

4.2 Estem decidits a aprofitar sense vacil·lar l'any 2010, que assenyalarà el trànsit del Procés de Bolonya a l'EEES, com una oportunitat per a reiterar el nostre compromís amb l'educació superior com un element clau per a aconseguir que les nostres societats siguin sostenibles, tant a nivell nacional com a europeu. Contemplarem 2010 com una oportunitat per a redefinir la visió que va motivar la posada en marxa del Procés de Bolonya en 1999 i que l'EEES es veja reforçat per valors i visions que van més enllà de temes com l'estructura i les eines. Assumim la tasca de convertir 2010 en una oportunitat per a reajustar els nostres sistemes d'educació superior en una direcció que mire per damunt dels terminis immediats i que ens capacite per a afrontar els desafiaments que definiran el nostre futur.

4.3 Demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que analitzi com podria evolucionar l'EEES després de 2010, informant-nos en la pròxima Cimera Ministerial de 2009. Aquest informe ha d'incloure propostes sobre estructures de suport apropiades, tenint la intenció de que els acords no formals de col·laboració actuals estan funcionant bé i ens han aproximat a canvis sense precedents.

4.4 Sobre la base dels balanços anteriors, els informes *Tendències*, i *Bolonya des de la perspectiva dels estudiants*, invitem al Grup de Seguiment de Bolonya que contemple per al 2010 la preparació d'un informe que incloga una valoració independent, en associació amb els membres consultius, que avalue els avanços globals del procés de Bolonya des de 1999 cap a l'establiment de l'EEES.

4.5 Deleguem en el Grup de Seguiment de Bolonya la decisió sobre el caràcter, el contingut i el lloc de la Cimera Ministerial en 2010, decisió que haurà de ser presa en la primera meitat de 2008.

4.6 La nostra vinent trobada serà acollida pels països del Benelux en Leuven/Louvain-la-Neuve els dies 28 i 29 d'abril del 2009.